13.5.2024

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Arenen lausunto Valtioneuvoston selvityksestä - Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen (2028–)

E 31/2024 vp

- Arene pitää pääasiassa oikeansuuntaisina alustavaa Suomen ennakkovaikuttamisen kantoja EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen vuodesta 2028 eteenpäin.
- Kannoissa nousee positiivisella tavalla esiin sekä TKI-puiteohjelman että Erasmus+ -rahoituksen merkitys EU:n kilpailukyvylle ja siten sitoutuminen näiden ohjelmien rahoitustason vahvistamiseen. Suomen tulisi edellyttää TKI-puiteohjelman ja Erasmus+ -ohjelmien rahoituksen kaksinkertaistamista.
- Arene pitää huolestuttavana koheesiorahoituksen tulevaisuutta ja Suomen kantaa rahoituksen kehitykseen. Koheesiorahoituksella ylläpidetään Suomessa tällä hetkellä laajasti pk-yrityskenttää sekä julkista että kolmatta sektoria tukevaa soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa, eikä tähän ole tarjolla selkeitä vaihtoehtoisia kansallisia rahoituksia.
- Ammattikorkeakoulujen ulkoisesta TKI-rahoituksesta jopa noin puolet on peräisin rakennerahastohankkeista, joilla tuetaan ammattikorkeakoulujen soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä jatkuvaa oppimista ja työllisyyden edistämistä alueellisissa ekosysteemeissä.
- Jos Suomen kokonaissaanto rakennerahastoista pienenee tulevaisuudessa merkittävästi, tulee tilalle luoda vaihtoehtoisia alueelliseen kehittämiseen ja soveltavaan TKI-toimintaan kohdentuvia kansallisia rahoitusinstrumentteja. Koheesiorahoituksen pienentyessä on yhä tärkeämpää, että seuraavan kauden rakennerahastohankkeet ovat entistä kunnianhimoisempia ja yhteiskunnallisesti vaikuttavampia.
- Korkean laadun vaatimukset koskevat myös soveltavaa tutkimusta ja kehittämistoimintaa. Seuraavan TKI-puiteohjelman rahoitusta tulisi kohdentaa yhteiskunnallisesti vaikuttaviin TKI-yhteistyöhankkeisiin ja kehittää erityisesti vaikuttavuuden mittareita (nykyinen pilari 2 & temaattiset klusterit).
- Suomen tulee suhtautua esitettyä kantaa avoimemmin EU:n rahoituskehyksen laajentamiseen, jotta Eurooppa kykenee vastaamaan Yhdysvaltojen ja Kiinan kasvaviin investointeihin ja Venäjän asettamaan uhkaan.

Rahoituskehyksen kokonaistaso

Arene katsoo, että Suomen ennakkovaikuttamisen kannan tulisi suhtautua avoimemmin mahdollisuuteen kasvattaa EU:n rahoituskehyksen kokonaistasoa nykyisestä tasosta. Suomen ja koko Euroopan toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi viime vuosina kiristyneen globaalin kilpailun ja Venäjän käynnistämän hyökkäyssodan myötä. Euroopalla tulee olla tarjolla välineitä vastata Yhdysvaltojen ja Kiinan kasvaviin kansallisiin investointeihin kilpailukyvyn vahvistamisessa. Samoin Venäjän Euroopalle asettama uhka edellyttää EU:lta ja sen jäsenvaltioilta merkittäviä

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

panostuksia niin oman infrastruktuurin kehittämisessä kuin Ukrainan avustamisessa ja jälleenrakentamisessa.

Jos investoinnit jätetään EU-alueella jäsenvaltioiden vastuulle, Suomi häviää kilpailussa väistämättä. EU:n isot jäsenmaat kykenevät omilla investoinneillaan ja valtiotuillaan houkuttelemaan niin yrityksiä kuin osaajia samalla, kun pienet jäsenmaat joutuvat sijoittamaan rajallisemmat resurssinsa kapeille sektoreille. Suomen kannalta on järkevämpää kasvattaa EU:n roolia investointien tekijänä, jolloin suomalaisten yritysten, korkeakoulujen ja muiden toimijoiden mahdollisuudet päästä käsiksi rahoituksiin on suurempi kuin jäsenmaiden toimiessa itsenäisesti omilla resursseillaan.

Strateginen kilpailukyky

Arene pitää selvityksen kilpailukykyä koskevaa osuutta pääosin onnistuneena kokonaisuutena. Ammattikorkeakoulut pitävät erinomaisena Suomen kantaa, jonka mukaan tutkimus-, kehitys-, ja innovaatiorahoituksen osuutta EU:n monivuotisessa rahoituskehyksessä tulisi kasvattaa. On myös tärkeää, että Suomen kannassa korostetaan Erasmus+ ohjelman tärkeyttä Euroopan kilpailukyvylle ja siten ohjelmaan panostamisen tärkeyttä. Arene toivoo Suomelta vahvempia kantoja tärkeäksi koettujen ohjelmien rahoittamiseen ja siksi esittääkin, että Suomen tulisi tavoitteissaan edellyttää sekä TKI-puiteohjelman että Erasmus+ -ohjelman rahoituksen kaksinkertaistamista vuodesta 2028 alkavalle ohjelmakaudelle.

Arene pitää perusteltuna Suomen kantaa, jonka mukaan tutkimus-, kehitys-, ja innovaatiorahoituksen säilyminen avoimeen kilpailuun ja korkeaan laatuun perustuvana EU-rahoituksena turvataan. Arene haluaa kuitenkin muistuttaa, ettei korkea laatu tarkoita yksin teknologian kypsyyden arvioinnin alkupään tasoja, vaan myös soveltavan tutkimus- ja kehittämistoiminnan saralla tehdään laadukasta ja erinomaista tutkimustoimintaa. TKI-puiteohjelman rahoitusten kohdentamisessa tulisikin painottaa juuri kansainvälisenä yhteistyönä toteuttavaa soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa (nykyisen pilarin 2 hankkeet).

Ammattikorkeakoulujen osallistumisen kannalta on myös äärimmäisen tärkeää, että TKI-toimiin kohdistuva EU-rahoitus (nykyinen Horisontti Eurooppa) on jatkossakin avustusmuotoista. TKI-puiteohjelman EU-rahoitusosuus on ollut korkeakouluille yleisimmissä hankemuodoissa (RIA, IA, CSA) 100 %, mikä on mahdollistanut ammattikorkeakoulujen osallistumisen hankkeisiin niukasta perusrahoitustasosta huolimatta. Digitaalinen Eurooppa -ohjelmassa EU-avustusosuus on jäänyt usein 50 % tasolle, minkä vuoksi ohjelma ei ole näyttäytynyt houkuttelevana ammattikorkeakoulujen näkökulmasta.

Ehdotamme, että tulevan puiteohjelman pilarirakenne säilyisi pääosin samankaltaisena nykyiseen rakenteeseen verrattuna, sillä tämä loisi ennakoitavuutta rahoituksen hakijoille. Ammattikorkeakouluilla on paljon annettavaa yhteiskunnallisiin haasteisiin ja globaaleihin ilmiöihin vastaaviin TKI-yhteistyöhankkeisiin, mutta myös eurooppalaisiin TKI-ekosysteemeihin keskittyvät hankkeet ovat ammattikorkeakoulujen kannalta houkuttelevia. Toisaalta pidämme tärkeänä kehityskulkuna, että tutkijoille ja tutkimushenkilöstölle kohdistuvat koulutus-, liikkuvuus- ja urakehitystoimet olisivat jatkossa entistä saavutettavampia ammattikorkeakoulujen TKI-

henkilöstölle (nykyinen pilari 1), joiden urapolut ovat usein vahvasti sidoksissa elinkeinoelämän kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Suomi ottaa selvityksessä positiivisen kannan ehdotukselle, jonka mukaan strategista kilpailukykyä tukevien ohjelmien yhdistäminen yhdeksi laajaksi kokonaisuudeksi voisi parhaimmillaan tehostaa EU-rahoitusta. Parhaimmillaan yhtenäistäminen saattaa selkeyttää ja yksinkertaistaa hakuprosesseja, mutta se voi myös ohjata rahoitusten kohdentumista Suomen kannalta epätoivottuun suuntaan. Pidämme tärkeänä, että EU:n tulevan tutkimus- ja innovoinnin puiteohjelman laadulliset erityispiirteet eivät vaarantuisi mahdollisessa ohjelmien yhdistämisessä.

Erasmus+ -ohjelma on hyvä esimerkki koko Euroopan kilpailukyvyn kannalta keskeisestä korkean profiilin EU-rahoitusohjelmasta, joka tulisi jatkossakin säilyttää erillisenä ohjelmanaan. Ohjelman rahoitus on syytä kaksinkertaistaa. Erasmus+ -liikkuvuusjaksojen lukumäärä on syytä korottaa EU:n uuden liikkuvuustavoitteen mukaiselle tasolle, ja ammattikorkeakouluissa opiskelijoiden liikkuvuusjaksojen suosio on valitettavasti heikentynyt viime vuosina. Myös "European Universities" -allianssien kunnianhimoinen kehitystyö on riippuvainen Erasmus+ -rahoituksen jatkuvuudesta seuraavalla kaudella.

Selvityksessä esitetään Suomen kannaksi laajaa panostusta kaksikäyttötarkoituksiin kohdistuvaan TKI-rahoitukseen. Kaksikäyttötarkoituksiin kohdistuvat panostukset voivat olla nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa osin perusteltavissa, mutta osittain puolustusalaa palvelevat hankkeet voivat olla melko resurssi-intensiivisiä, eikä tämä saa johtaa muiden laaja-alaisista temaattisia yhteiskunnallisia haasteista koskevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan sivuuttamiseen. Siksi pidämmekin tärkeänä, että tulevan puiteohjelman rahoitustaso olisi kaksinkertainen nykyiseen tason verrattuna.

Koheesiopolitiikka

Arene pitää huolestuttavana Suomen kantaa, jonka mukaan Suomi pitää tarkoituksenmukaisena koheesiorahoituksen osuuden alentamista edelleen rahoituskehyksessä suhteessa muihin EU:n painopisteisiin. Koheesiorahoituksella on Suomessa äärimmäisen merkittävä rooli erityisesti pk-yrityskenttää sekä kolmatta ja julkista sektoria palvelevan soveltavan tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksessa. Suomi on kansallisesti lopettanut tällaisen toiminnan rahoituksen, joten kyseinen alueellinen soveltava t&k-toiminta on kokonaisuudessaan riippuvainen EU:n rakennerahastoista.

Ammattikorkeakoulujen ulkoisesta TKI-rahoituksesta noin puolet on tällä hetkellä lähtöisin EU:n rakennerahastoista. Rahoitus on elintärkeä ammattikorkeakoulujen lakisääteiselle työelämää ja aluekehitystä edistävälle ja alueen elinkeinorakennetta uudistavalle soveltavalle tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle. Suomalaiset ammattikorkeakoulut ovat myös aktiivisia hakijoita ja edunsaajia alueellisen yhteistyön ja rajat ylittävän yhteistyön Interreg-ohjelmissa. Rajat ylittävien koheesio-ohjelmien vahvistaminen on tärkeä keino eurooppalaisen yhteistyön ja alueellisen elinvoimaisuuden ja vakauden vahvistamiseksi mm. Itämeren alueella.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

13.5.2024

Soveltavan tutkimus- ja kehittämistoiminnan ohella EU:n rakennerahastot (ESR+) ovat olleet merkittävä instrumentti myös jatkuvan oppimisen tukemisessa ja työllisyystavoitteiden saavuttamisessa. ESR+ -rahoituksella on tuettu mm. vaikeasti työllistyvien integroitumista työmarkkinoille niin kolmannella sektorilla, korkeakouluissa kuin kunnissa. EU:n rakennerahastojen heikentyminen vaarantaisi näin ollen sosiaalisesti kestävän kehittämisen.

Jos Suomen saanto rakennerahastoista pienenee tulevaisuudessa merkittävästi, tulee Suomen luoda tilalle alueelliseen yhteistyöhön ja soveltavaan tutkimukseen ja kehittämistoimintaan kohdentuvia kansallisia rahoitusinstrumentteja. Tällä rahoituksella voitaisiin toteuttaa aiemmin koheesiorahalle tehtyjen hankkeiden kaltaisia tutkimus- ja kehittämishankkeita. Esimerkkinä tällaisista rahoitusinstrumenteista käy Alankomaiden Regiorgaan SIA, joka rahoittaa kansallisesti käytännönläheistä soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

Koheesiorahoituksen hakemusten kunnianhimon tasoa tulisi nostaa ja rahoitukselta tulisi vaatia entistä laaja-alaisempaa vaikuttavuutta (ml. kilpailukyky). Komission ehdottama tulosperustaisuuden vahvistaminen voi osaltaan tukea näitä tavoitteita, mutta koheesiorahoituksen pitäisi jatkossakin olla aluekeskeistä ja paikkaperusteista. Koheesiorahoituksen jakoon liittyvät tekniset ongelmat on myös ratkaistava, sillä tälläkin kaudella rahoituspäätösten teko on viivästynyt vuosilla ja rahoittajilla ei edelleenkään ole yhtenäistä linjaa useista rahoitusten käyttöä koskevista linjauksista. Rahoituksen kansallisen jakamisen ongelmat ovat aiheuttaneet merkittäviä ongelmia ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnalle.

Arene korostaa, että EU:n rakennerahastojen tuen pitäisi jatkossakin kohdistua kaikille alueille. Arene pitää tärkeänä Suomen kantaa, jonka mukaan koheesiopolitiikan varojenjakokriteereissä korostetaan jatkossakin erityisestä syrjäistä ja pohjoista sijaintia, muuttoliikettä sekä harvaa asutus ja pitkiä etäisyyksiä. Myös Itä-Suomen erityisaseman esiin nostaminen nykyisessä geopoliittisessa ympäristössä on järkevää ja perusteltua. Suomen tavoitteissa voisi olla vahvemmin esillä myös pohjoisen ja arktisen alueen kokonaisturvallisuus osana koheesiorahoituksen kohdentamista.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Konkola — puheenjohtaja

Ida Mielityinen — toiminnanjohtaja

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi